

2011. június 4., szombat

Egyesek szinte más eseményről sem kívánnak megemlékezni, csak Trianonról, mások azonban hallani sem akarnak róla. Előbbiek felháborítóan hazafiatlannak tartják az utóbbiakat, utóbbiak pedig felelőtlen uszítóknak az előbbieket. Eltérő történelmi vélekedések a szekértáborokban. Hogyan lehetne egymáshoz közelíteni a két álláspontot?

1968 és 1972 között, középiskolás koromban nagy élvezettel forgattam a történelmi atlaszt. Nem "egy" történelmi atlaszt, hanem "a" történelmi atlaszt - egyetlen egy létezett, s amikor a Gondolat Kiadó 1971-ben megjelentetett egy kétkötetes, összefoglaló művet hazánk történetéről, ugyanazokat a színes térképeket találtam meg benne, mint középiskolai atlaszomban. Magyarország történelmi térképeinek elkészítését - amint azt tíz évvel később megtudtam - szigorú ellenőrzés kísérte a Kartográfiai Vállalatnál, s az illetékesek mindent elkövettek annak érdekében, hogy hazánk határainak XX. századi változásai *ne* derüljenek ki a térképekből. Az ember azt hinné, hogy egy efféle atlasznak éppen ellenkező feladata lenne - de hát akkoriban ilyen időket éltünk.

A cél az volt, hogy aki nem tanulmányozza alaposabban a történelmet, annak fel se tűnjön, hogy Magyarország 1920-ban elveszítette területe kétharmadát. Hogyan lehetett ezt elérni? A térképek ügyes válogatásával. Az utolsó nagyobb, két oldalra kiterjedő térkép a XV. századi Magyarországot mutatta be, azt sugallva, hogy hazánk csak Mátyás király korában volt igazán nagy kiterjedésű. Ezután jórészt csak a háborúk által feldúlt, és az oszmán hódítás által szétszabdalt országot láthattuk a térképeken. A XVIII. és XIX. századi Európa térképen Nagy-Magyarország területét csak alapos vizsgálattal lehetett elkülöníteni a Habsburg Birodalom, majd az Osztrák-Magyar Monarchia egészétől. Az utolsó térképek, amelyeken még a nagy kiterjedésű ország volt látható, az 1848-49-es szabadságharcot ábrázolták. Ezután már csak egy olyan térképet találhattunk hazánkról, amely a munkás- és parasztmozgalmakat mutatta be a kiegyezés és az első világháború között. E térképen hazánk szinte beleolvadt az Osztrák-Magyar Monarchia egészébe, és az 1897-es aratósztrájk kiterjedését jóval élesebb vonal jelezte rajta, mint az ország határait. Ezt követte *Az I. világháború Európában* című térkép, amelyen a háborús frontvonalak rejtették el az országhatárt, majd - láss csodát! - az *Európa az I. világháború után* című térkép, amelyen Magyarország már a mai területére zsugorodott. Hogy mekkora területeket veszített el hazánk a trianoni békeszerződéssel, ez egyáltalán nem derült ki. A bécsi döntések következményeiről természetesen nem készült térkép. A második világháború Európában című térképen pedig a hazánkhöz csatolt területeket Ausztriával, Csehszlovákiával és a Balkánnal együtt satírozták be, mint "a tengelyhatalmak területi hódításait".

Mindezt azért idéztem fel, mert könnyen megfeledkezünk arról, hogy hazánkban mintegy negyven éven át nem csak nyíltan és őszintén írni és beszélni nem lehetett a trianoni békeszerződésről, de még annak érdekében is mindent elkövettek, hogy látni se lehessen az 1920-as békekötés következményeit a történelmi atlaszokban. Alighanem ennek köszönhető, hogy honfitársaink egy része oly szélsőséges igyekezettel próbálja felszítani a sérelem érzéseit, más része pedig egyszerűen nem érti, miért is kell egyáltalán foglalkozni ezzel a régi üggyel. Egyesek szinte más eseményről sem kívánnak

megemlékezni, csak Trianonról - mások pedig hallani sem akarnak róla. Az előbbieket ezért felháborítóan hazafiatlannak tartják az utóbbiakat, ők pedig felelőtlen uszítóknak az előbbieket. Nem csoda, hogy a trianoni veszteség okairól sem tudunk megegyezni: egyesek a magyarság iránti gyűlöletben, a magyarság elleni összeesküvésben keresik az eredetét, mások pedig a magyarság által elkövetett hibákban. Az előbbieket hajlanak arra, hogy az országon kívül álló tényezőket tekintsenek felelősnek a tragédiáért, az utóbbiak pedig elsősorban a magyar társadalom vagy annak vezetőit okolják. Talán felesleges is lenne hangsúlyozni, hogy az eltérő történelmi vélekedések egymással ellentétes ideológiai és politikai táborokat jellemeznek.

Hogyan lehetne egymáshoz közelíteni ezt a két álláspontot? Hogyan lehetne kiegyenlíteni történelmi múltunk egyik legfájóbb fordulatának eltérő értelmezéseit?

Az első lépés az lenne, hogy a magukat baloldalinak és liberálisnak tekintő honfitársaink valamennyien elismerjék: a trianoni béke valóban igazságtalan volt. A magyar uralkodó rétegek 1914 előtti nemzetiségi politikája természetesen bírálható, de az ország vezető rétege nem követett olyan "elnyomó" politikát, amellyel "kiérdemelte" volna hazája kétharmad részének elvesztését. Másodsorban pedig nyugodtan elismerhetik, hogy a szomszédos országok vezető rétegei végtelenül mohónak, agresszívnek és telhetetlennek bizonyultak. Nem csak azokat a területeket követelték, amelyeken a nemzetiségek éltek: ha rajtuk múlt volna, Magyarországból csak a Dunántúl északkeleti sarka és az Alföld Duna-Tisza-közi része marad meg. Ráadásul győzelmük után jóval igazságtalanabbnak bizonyultak nemzetiségeikkel, mint a magyar vezetés 1914 előtt a sajátjaival. A legfőképpen azonban azt kell elismerni minden magát baloldalinak vagy liberálisnak valló honfitársunknak, hogy a határmódosítások elképesztő és meg nem érdemelt tragédiát jelentettek több millió magyar ember számára. Az ő sorsukat nem illene kizárólag azzal a gyakran felidézett, közismert viccel jellemezni, hogy milyen sok államnak lettek egymás után a lakosai, holott ki sem mozdultak szülőfalujukból. Számukra a legjobb esetben is haza elvesztését, fenyegető és megalázó élmények sorozatát jelentette Trianon. Ezért annak is tisztelettel kellene kísérsnie valamennyi megemlékezést, akiknek családját megkímélték az 1920-as békeszerződés következményei, hiszen nagyszüleik vagy dédszüleik minden bizonnyal fájó veszteségnek érezték azon területek elcsatolását, amelyekről úgy érezték, hogy az ő hazájukhoz tartoznak.

A konzervatívabb, hazafiasabb vagy jobboldali értékrend híveinek is el kellene ismerni néhány tény. Például azt, hogy a bűnbakkeresésnek semmi értelme sincs. A trianoni tragédiának az volt az alapvető oka, hogy a magyarság több évszázados történelmi folyamatok következtében kisebbségbe került a saját hazájában. 1910-ben a magyar korona országaiban még mindig csak 48,1 % volt a magyarok részaránya. Idézzük a korszak egyik legnagyobb kutatóját, Katus Lászlót: "A nemzetiségi kérdés esetében kérdéses, hogy egyáltalán létezett-e olyan megoldás, amely az első világháborúhoz hasonló katasztrófa esetén is garantálta volna a történelmi Magyarország integritását. Az idejében végrehajtott föderatív átszervezés talán megmenthette volna a Monarchiát, de Magyarországot etnikai alapon elhatárolt államokra bontotta volna." Magyar részről természetesen lehetett volna ügyesebben politizálni 1918-19-ben, a szakértők szerint azonban a magyar mozgástér rendkívül csekély volt ezekben az években. Az ország felszabdolására irányuló nagyhatalmi döntést nagy vonalaiban kialakították Károlyi Mihály kormányzata idején, s fenntartották a következő, egymást

váltó kormányok és rendszerek idején is. Nincs értelme bármelyik kormányzatot is kiemelni, s bűnössé nyilvánítani a területveszteségek miatt.

A másik tény, amire fel kell hívni a jobboldal figyelmét: hazánk valóban történelmi tragédia áldozata lett - de nem a miénk az egyetlen ország a világtörténelemben, amely elveszítette területe jelentős részét. Lengyelországot háromszor osztották fel a XVIII. század végén, helyreállították, majd újra eltüntették a XIX. és a XX. században is. A XIV. században Litvánia Európa egyik legnagyobb állama volt - ma az egyik legkisebb. Mexikó is elveszítette területének csaknem a felét az 1830-40-es években. S vajon nem ér fel a területveszteségekkel az a népességveszteség, amely a XX. századi Kínát, Spanyolországot, Oroszországot, Vietnámot és számtalan más országot sújtottak a háborúk és polgárháborúk? Tetszik, nem tetszik: nem csak Magyarország szenvedte meg az elmúlt századot. Ahogy a többi nemzet tette, a miénknek is meg kell ismerkednie múltjával, és közzé kell tennie a történeteket. De úgy kell tovább élnie, ahogyan Szekfű Gyula és Bibó István javasolta: elkerülve "a kölcsönös és feneketlen gyűlölködés örvényeit", példát mutatva "a kisnépek közötti loyaltásra és mértéktartásra", és védelmezve a határokon túli magyarság jogainak biztosítását.

Elsősorban azonban tiszteletben kell tartanunk egymás érzéseit - sőt, még honfitársaink családjának múltjából fakadó indulatait is. Ha erre képessé válunk, máris közelebb kerülhetünk egymáshoz egy lépéssel.

A cikket az alábbi címen találja az [origo]-ban:

<http://origo.hu/tartalom/20110604-velemenytrianonbol-fakado-ellenteteinken-a-tenyek-elfogadasaval-lephetunk-tul.html>